

Αξίωση αποζημίωσης από τον δράστη - Ιταλία

Πώς μπορώ να αξιώσω αποζημίωση ή άλλη έννομη προστασία/ικανοποίηση από τον δράστη στο πλαίσιο δίκης (ποινικής διαδικασίας) και σε ποιον θα πρέπει να απευθύνω τη σχετική αξίωσή μου;

Ο δράστης υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημία η οποία προκλήθηκε στο θύμα. Το άρθρο 185 του ποινικού κώδικα ορίζει ότι κάθε αξιόποινη πράξη γεννά υποχρέωση αποκατάστασης σύμφωνα με τους κανόνες του αστικού δικαίου. Οποτεδήποτε μια εγκληματική πράξη έχει προκαλέσει υλική ή μη υλική ζημία, η αποζημίωση πρέπει να καταβληθεί από τον δράστη ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο το οποίο, δυνάμει του αστικού δικαίου, ευθύνεται για τις πράξεις του δράστη. Στο αστικό δίκαιο, η ζημία που προκαλείται από εγκληματική πράξη αποτελεί μια από τις περιστάσεις κατά την οποία μπορεί να χρειαστεί να αποκατασταθεί η μη υλική ζημία (άρθρο 20159 του αστικού κώδικα).

Το θύμα μπορεί να επιλέξει ανάμεσα σε δύο εναλλακτικούς τρόπους για να αποζημιωθεί για τη ζημία που έχει υποστεί.

Μπορεί να συμμετάσχει στην ποινική δίκη ως πολιτικώς ενάγων, ασκώντας δηλαδή την αγωγή του στο πλαίσιο της ποινικής δίκης (*costituzione di parte civile*): κατά το πέρας της ποινικής δίκης, το ποινικό δικαστήριο θα αξιολογήσει τη ζημία και θα επιδικάσει αποζημίωση ή απλώς θα διαπιστώσει την ύπαρξη δικαιώματος αποζημίωσης και θα παραπέμψει τους διαδίκους στα πολιτικά δικαστήρια τα οποία θα καθορίσουν το οφειλόμενο ποσό. Το άρθρο 74 του κώδικα ποινικής δικονομίας προβλέπει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 185 του ποινικού κώδικα, μπορεί να ασκηθεί αγωγή αποζημίωσης στο πλαίσιο της ποινικής δίκης κατά του κατηγορουμένου και οποιουδήποτε υπαίτιου προσώπου κατά το αστικό δίκαιο από οποιοδήποτε πρόσωπο έχει υποστεί ζημία λόγω της αξιόποινης πράξης ή από τους κληρονόμους του.

Από την άλλη, το θύμα μπορεί επίσης να εισαγάγει απευθείας αστική δίκη, ασκώντας αγωγή αποζημίωσης στα τακτικά πολιτικά δικαστήρια.

Οι σχέσεις μεταξύ αγωγών και μηνύσεων διέπονται από το άρθρο 75 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Αγωγή η οποία έχει ασκηθεί σε πολιτικό δικαστήριο μπορεί να παραπεμφθεί στην ποινική δίκη οποτεδήποτε, έως ότου το πολιτικό δικαστήριο εκδώσει απόφαση επί της ουσίας, ακόμη και αν δεν έχει παρέλθει η προθεσμία άσκησης έφεσης κατά της εν λόγω απόφασης. Σ' αυτή την περίπτωση η αστική δίκη διακόπτεται και το ποινικό δικαστήριο αποφασίζει επίσης για τα έξοδα της αστικής δίκης. Η αγωγή εκδικάζεται από τα πολιτικά δικαστήρια αν δεν παραπεμφθεί στην ποινική δίκη ή αν ασκήθηκε σε στάδιο που δεν ήταν πλέον εφικτή η εκδίκασή της στο πλαίσιο της ποινικής δίκης. Εάν μια αγωγή κατά διαδίκου ο οποίος είναι κατηγορούμενος σε ποινική δίκη εισαχθεί στα πολιτικά δικαστήρια μετά τη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη ή μετά την έκδοση ποινικής απόφασης στον πρώτο βαθμό, η πολιτική δίκη αναβάλλεται όσο εκκρεμεί η έκδοση τελεσίδικης ποινικής απόφασης, με τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στον νόμο.

Σε ποιο στάδιο της ποινικής διαδικασίας θα πρέπει να εγείρω την αξίωσή μου;

Δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη επιτρέπεται έως την προδικαστική συζήτηση ή και μεταγενέστερα, έως την ολοκλήρωση της προδικασίας που προβλέπεται από το άρθρο 484 του κώδικα ποινικής δικονομίας πριν από την έναρξη της κύριας δίκης. Μετά από αυτό το στάδιο δεν μπορεί πλέον να δηλωθεί παράσταση πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη. Εάν πολιτικώς ενάγων συμμετάσχει στην ποινική δίκη μετά την παρέλευση της προθεσμίας κλήτευσης μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και συμβούλων του άρθρου 468 παράγραφος 1 του κώδικα ποινικής δικονομίας δεν θα μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα υποβολής καταλόγων μαρτύρων, εμπειρογνομόνων ή τεχνικών συμβούλων. Όταν ο πολιτικώς ενάγων καταστεί διάδικος στη πολιτική δίκη, καθίσταται διάδικος σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας, εκτός αν εξαιρεθεί ή αποσυρθεί οικειοθελώς. Η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη ακυρώνεται σε δύο περιπτώσεις: 1) ο εισαγγελέας, ο αναγόμενος ή ο υπαίτιος διάδικος κατά το αστικό δίκαιο (άρθρο 80 του κώδικα ποινικής δικονομίας) μπορεί να υποβάλει αίτηση εξαίρεσης του πολιτικώς ενάγοντα ή το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως μπορεί να διατάξει την εξαίρεση του πολιτικώς ενάγοντα οποτεδήποτε μέχρι την έναρξη της δίκης στον πρώτο βαθμό (άρθρο 81 του κώδικα ποινικής δικονομίας)· 2) η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής μπορεί να ανακληθεί ρητά, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, μέσω γραπτής ή προφορικής δήλωσης του πολιτικώς ενάγοντα ή του ειδικού εκπροσώπου (*procuratore speciale*): η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής θεωρείται ότι έχει ανακληθεί σιωπηρά εάν δεν υποβληθούν ενστάσεις, ή αν εισαχθεί αγωγή στα πολιτικά δικαστήρια (άρθρο 82 του κώδικα ποινικής δικονομίας).

Τι μπορώ να ζητήσω με την αξίωσή μου και πώς πρέπει να την παρουσιάσω (να δηλώσω ένα συνολικό ποσό και/ή να προσδιορίσω τις επιμέρους ζημιές, τα διαφυγόντα κέρδη και τους τόκους);

Με τη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη μπορείτε να ζητήσετε αποζημίωση για ζημία, υλική ή μη υλική, ιατρικές δαπάνες, νομική συνδρομή, τεχνικές συμβουλές και άλλες δαπάνες οι οποίες έχουν προκύψει και τεκμηριώνονται γραπτώς, εφόσον έχουν προκληθεί από την αξιόποινη πράξη που τελέστηκε.

Προβλέπεται συγκεκριμένο έντυπο για τις αξιώσεις αυτές;

Δεν προβλέπονται επίσημα έντυπα στην ιταλική ποινική δίκη, ωστόσο πρέπει να πληρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις.

Ο πολιτικώς ενάγων πρέπει να διαθέτει ενεργητική νομιμοποίηση (capacità processuale). Η δήλωση ότι ο διάδικος επιθυμεί να συμμετάσχει στην ποινική διαδικασία ως πολιτικώς ενάγων πρέπει να κατατεθεί στη γραμματεία του οικείου δικαστηρίου ή να υποβληθεί στο πλαίσιο της συζήτησης· για να είναι παραδεκτή πρέπει να περιέχει: α) τα στοιχεία του φυσικού προσώπου ή την επωνυμία της ένωσης προσώπων ή του φορέα που ζητά να συμμετάσχει στη δίκη ως πολιτικώς ενάγων και τα στοιχεία του νομίμου εκπροσώπου του· β) τα στοιχεία του εναγομένου κατά του οποίου ασκείται η αγωγή ή άλλες προσωπικές πληροφορίες που χρησιμεύουν για τον προσδιορισμό του· γ) το πλήρες ονοματεπώνυμο του δικηγόρου ο οποίος εκπροσωπεί τον πολιτικώς ενάγοντα και στοιχεία της πληρεξουσιότητάς του· δ) την αιτιολόγηση της αίτησης· ε) την υπογραφή του δικηγόρου. Εάν υποβληθεί με άλλον τρόπο εκτός της συζήτησης, η δήλωση πρέπει να κοινοποιηθεί από τον πολιτικώς ενάγοντα στους λοιπούς διαδίκους και παράγει έννομα αποτελέσματα για κάθε διάδικο από την ημέρα επίδοσης της κοινοποίησης. Εάν η εξουσιοδότηση προς τον δικηγόρο δεν έχει τεθεί στο κάτω μέρος ή στο περιθώριο της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής του πολιτικώς ενάγοντα αλλά παρέχεται με μια από τις άλλες μορφές που ορίζει το άρθρο 100 παράγραφος 1 και 2 του κώδικα ποινικής δικονομίας πρέπει να κατατεθεί στη γραμματεία ή να υποβληθεί στη συζήτηση από κοινού με τη δήλωση.

Τι είδους αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να υποβάλω για τη θεμελίωση της αξίωσής μου;

Στην ποινική δίκη, η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής είναι παρεπόμενη της διαδικασίας που διεξάγεται για τον καθορισμό της αθωότητας ή της ενοχής του κατηγορουμένου. Η εισαγγελία έχει το καθήκον να αποδείξει την ενοχή του κατηγορουμένου. Ο πολιτικώς ενάγων μπορεί ωστόσο να διαδραματίσει κάποιον ρόλο στην αποδεικτική διαδικασία, ιδίως σε συνάρτηση με τις αποδείξεις του είδους της ζημίας που προκλήθηκε, του μεγέθους της ζημίας, κ.ο.κ. Στην πολιτική δίκη, από την άλλη, το βάρος της απόδειξης φέρει το θύμα της αξιόποινης πράξης, το οποίο πρέπει να αποδείξει, μεταξύ άλλων και μέσω τεκμηρίων, το μέγεθος της ζημίας που προκλήθηκε (π.χ. με ιατρικά πιστοποιητικά).

Μπορώ να λάβω δωρεάν νομική συνδρομή πριν και/ή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας; Μπορώ να λάβω τέτοια συνδρομή αν δεν κατοικώ στη χώρα στην οποία διεξάγεται η δίκη;

Νομική συνδρομή από το κράτος παρέχεται στα πρόσωπα με ετήσια εισοδήματα τα οποία δεν υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο όριο και χορηγείται τόσο σε Ιταλούς όσο και σε μη Ιταλούς υπηκόους αδιακρίτως, με την προϋπόθεση ότι η δίκη διεξάγεται στην Ιταλία. Το συγκεκριμένο ζήτημα διέπεται από το προεδρικό διάταγμα αριθ. 115/2002.

Σε ποιες περιπτώσεις το ποινικό δικαστήριο θα απέρριπτε ή θα αρνούταν να αποφανθεί επί της αξίωσής μου κατά του δράστη;

Στην ποινική δίκη, η αστική αξίωση δεν εκδικάζεται αν ο κατηγορούμενος αθωωθεί. Αν κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διαδικασίας υποβληθεί αίτημα για την επιβολή συμφωνημένης ποινής (richiesta di applicazione di pena), η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη δεν γίνεται δεκτή στη συζήτηση που ακολουθεί. Η εν λόγω δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής δεν μπορεί επίσης να υποβληθεί κατά τη συζήτηση που διεξάγεται μετά την κατάθεση αιτήματος επιβολής της συμφωνημένης ποινής κατόπιν ένστασης κατά καταδίκης η οποία αποφασίστηκε χωρίς την ακρόαση του κατηγορουμένου (opposizione a decreto penale) ή ένστασης κατά διαταγής απευθείας παραπομπής στο ακροατήριο (opposizione a decreto di giudizio immediato). Ο νόμος αποκλείει επίσης ρητά τη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην ποινική δίκη σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις, όπως σε δίκες ανηλικών.

Μπορώ να ασκήσω ένδικα μέσα κατά μιας τέτοιας απόφασης ή να επιδιώξω άλλα μέσα έννομης προστασίας/ικανοποίησης;

Κατά το πέρας της δίκης, έπειτα από την έκδοση της απόφασης σε πρώτο ή σε δεύτερο βαθμό, ο πολιτικώς ενάγων μπορεί να θεωρήσει ότι η οριστική απόφαση δεν αποφαίνεται ορθά επί της ζημίας που υπέστη, οπότε μπορεί να προσβάλει την απόφαση – και πάλι μέσω του δικηγόρου του– μόνο όμως ως προς τα μέρη ή τις διατάξεις αυτής που αφορούν την αίτηση αποζημίωσης. Τυχόν μεταγενέστερη απόφαση μπορεί να τροποποιήσει την πρωτοβάθμια απόφαση ως προς τις αστικές της πτυχές (και επομένως ως προς την αποζημίωση). Η εν λόγω απόφαση μπορεί να αναστρέψει τις επιζήμιες επιπτώσεις της απόφασης ως προς την αποκατάσταση της ζημίας, αλλά δεν θίγει το διατακτικό της απόφασης που αφορά την ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου: κατηγορούμενος ο οποίος κρίθηκε αθώος κατά το ποινικό δίκαιο εξακολουθεί να μη λογίζεται ένοχος ακόμη και μετά τη μεταρρύθμιση της απόφασης υπέρ του πολιτικώς ενάγοντα. Επομένως, η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου ως προς την

ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου δεν θίγεται αν η αθωωτική απόφαση του κατηγορουμένου προσβάλλεται μόνον από τον πολιτικώς ενάγοντα. Ως εκ τούτου, μπορεί να προκύψει αντικειμενική και απτή διαφορά μεταξύ του διατακτικού μιας πρωτοβάθμιας απόφασης με την οποία κρίνεται αθώος κατά το ποινικό δίκαιο ο κατηγορούμενος και του διατακτικού μιας εφετειακής απόφασης, η οποία έχει εκδοθεί επί του ενδίκου μέσου που άσκησε ο πολιτικώς ενάγων, και εξετάζει τα ίδια πραγματικά περιστατικά για την έκδοση απόφασης επί της αποκατάστασης της ζημίας. Επομένως, πρόκειται για ένα εξαιρετικά λεπτό, τεχνικής φύσης ζήτημα.

Αν το δικαστήριο μου επιδικάσει αποζημίωση, πώς μπορώ να διασφαλίσω ότι η απόφαση θα εκτελεστεί κατά του δράστη και τι βοήθεια μπορώ να λάβω για να το διασφαλίσω αυτό;

Με αίτημα του πολιτικώς ενάγοντα, και εφόσον υφίστανται βάσιμοι λόγοι, το δικαστήριο θα κηρύξει προσωρινά εκτελεστή τη διαταγή του για αποκατάσταση και αποζημίωση της βλάβης. Η διαταγή πληρωμής προκαταβολής (pronvisionale) είναι πάντοτε άμεσα εκτελεστή. Μόλις η απόφαση καταστεί εκτελεστή, ο διάδικος μπορεί να την εκτελέσει σύμφωνα με τους συνήθεις κανόνες της πολιτικής.

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται το εκάστοτε κράτος μέλος. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη όσον αφορά τις πληροφορίες ή τα στοιχεία που περιλαμβάνονται ή για τα οποία γίνεται λόγος στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα.

Τελευταία επικαιροποίηση: 12/03/2019